

Zoning of the Urban Regions of Ahvaz City, Iran, Based on the Social Creativity Effective Factors

ARTICLE INFO

Article Type

Original Research

Authors

Yarahmadi N.¹ MA,
Khaliji M.A. ^{1*} PhD,
Rezaei M.R.² PhD

How to cite this article

Yarahmadi N, Khaliji M A, Rezaei M R. Zoning of the Urban Regions of Ahvaz City, Iran, Based on the Social Creativity Effective Factors. Geographical Researches. 2023;38(1): 83-90.

ABSTRACT

Aims The purpose of this research was to prepare a model of the underlying factors of the occurrence of social creativity in the urban environment and zoning the urban areas of Ahvaz city.

Methodology This qualitative-quantitative descriptive research was done in 2022 in Ahvaz city, Iran. The literature study of the research field was done using the meta-analysis strategy.

After the final version of the questionnaire was approved and prepared, a combination of field method and visits to urban areas was used, as well as measuring the opinions of the citizens of urban areas. The required sample number, which was estimated to be 680 people based on Morgan's table, was selected using simple random sampling. Data analysis was done using factor analysis method in SPSS 23 software. The Vicor method was used to weight the status of the examined indicators in each of the urban areas. To zone urban areas in terms of urban creativity, the weights obtained in ArcGIS 10.8 software were added to each area and the final map was prepared.

Findings Place context, general social characteristics, social characteristics of creativity, individual characteristics and economic characteristics were extracted as 5 main dimensions of creativity in urban places. Exploratory factor analysis led to the identification of 13 factors that explained a total of 68.546% of the variance of the questionnaire. Social creativity in regions 1, 2 and 4 was very high (0.8), high (0.7) and high (0.6), respectively. Regions 3 (0.42), 6 (0.4) and 7 (0.5) in terms of the status of social creativity indicators are in average condition, as well as regions 8 and 5 that were, respectively in low (0.3) and very low conditions (0.2).

Conclusion The status of the factors affecting the occurrence of social creativity in urban areas 5 and 8 of Ahvaz compared to other areas needs special attention. While the situation of these factors in urban areas 1, 2 and 4 of Ahvaz is better than other areas.

Keywords Creativity; Social Creativity; Urban Regions; Ahvaz

¹Department of Urban Planning, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

²Department of Geography and Urban Planning, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

*Correspondence

Address: Department of Economics, Faculty of Management, Economics and Accounting, Hormozgan University, KM 9 of Minab Road, Bandar Abbas, Iran. Postal Code: 7916193145
Phone: +98 (61) 33348420
Fax: -
m.khaliji@yahoo.com

Article History

Received: January 3, 2023
Accepted: February 14, 2023
ePublished: March 4, 2023

CITATION LINKS

[Ameli Helali B, et al; 2019] Exploring ...; [Bagheri Kashkooli A, et al; 2019] Prioritizing effective ...; [Baycan T, Girard LF; 2011] Sustainable city ...; [Bianchini F, Landry CH; 1995] The creative ... [Comunian R; 2011] Rethinking the creative ...; [Florida R; 2003] Cities and the ...; [Florida R; 2005] Cities and ... [Gharehbaglou M, Kargar T; 2017] New insight ...; [Ghorbani R, et al; 2013] Creative cities ...; [Goldberg-Miller SBD, Heimlich JE; 2017] Creatives' expectations ...; [Golmakani M, Karimkhah S; 2018] Compilation of ...; [Hall P; 2000] Creative cities ...; [Kurtarir E, Cengiz H; 2005] Human ...; [Liu H, et al; 2015] Creative industries ...; [Mirzayi M, et al; 2019] Factors affecting ...; [Mokhtarimalekabadi R, et al; 2014] Classification of ...; [Paknezhad N, Latifi GR; 2019] Explanation and ...; [Pakzad J; 2010] Theoretical foundations ...; [Rafieeyan M, Shaabani M; 2015] Analysis of ...; [Sasaki M; 2010] Urban regeneration ...; [Shahraki Z, et al; 2016] An analysis of ... [Shoshanah BD, Miller G; 2019] Creative city ... [Yeh CW, et al; 2022] The influence ...

پهنه‌بندی مناطق شهری اهواز براساس تعیین عوامل موثر بر بروز خلاقیت اجتماعی

نازنین یاراحمدی MA

گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

محمدعلی خلیجی* PhD

گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

محمدرضا رضایی PhD

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

اهداف: هدف این پژوهش، تهیه مدل عوامل زمینه‌ساز بروز خلاقیت اجتماعی در محیط شهری و پهنه‌بندی مناطق شهری اهواز بر این اساس بود. **روش‌شناسی:** این پژوهش توصیفی کیفی-کمی در سال ۱۴۰۱ در محدوده شهر اهواز به انجام رسید. مطالعه ادبیات حوزه پژوهش با استفاده از راهبرد سنتزپژوهی از نوع فراتحلیل انجام شد. پس از تایید و تهیه نسخه نهایی پرسش‌نامه، از ترکیبی از روش میدانی و بازدید از مناطق شهری و نیز سنجش نظرات شهروندان مناطق شهری استفاده شد. تعداد نمونه لازم که بر اساس جدول مورگان ۶۸۰ نفر برآورد شده بود، با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. بررسی داده‌ها با استفاده از روش تحلیل عاملی در نرم‌افزار SPSS 23 انجام شد. برای وزن‌دهی وضعیت شاخص‌های مورد بررسی در هر یک از مناطق شهری از روش ویکور استفاده شد. برای پهنه‌بندی مناطق شهری از نظر خلاقیت شهری، وزن‌های به‌دست‌آمده در نرم‌افزار ArcGIS 10.8 به هر یک از مناطق افزوده و نقشه نهایی تهیه شد.

یافته‌ها: بستر مکان، ویژگی‌های کلی اجتماعی، ویژگی‌های اجتماعی بروز خلاقیت، ویژگی‌های فردی و ویژگی‌های اقتصادی، به عنوان ۵ بُعد اصلی بروز خلاقیت در مکان‌های شهری استخراج شد. تحلیل عاملی اکتشافی منجر به شناسایی ۱۳ عامل شد که مجموعاً ۶۸/۵۴۶٪ واریانس کل پرسش‌نامه را تبیین می‌کردند. خلاقیت اجتماعی در مناطق ۱، ۲ و ۴ به ترتیب بسیار زیاد (۰/۸)، زیاد (۰/۷) و زیاد (۰/۶) بود. مناطق ۳ (۰/۴۲)، ۶ (۰/۴) و ۷ (۰/۵) از لحاظ وضعیت شاخص‌های خلاقیت اجتماعی در وضعیت متوسط و نیز مناطق ۸ و ۵ به ترتیب در وضعیت‌های کم (۰/۳) و بسیار کم (۰/۲) قرار داشتند.

نتیجه‌گیری: وضعیت عوامل موثر بر بروز خلاقیت اجتماعی در مناطق شهری ۵ و ۸ اهواز نسبت به سایر مناطق نیاز به توجه ویژه دارد. در حالیکه وضعیت این عوامل در مناطق شهری ۱، ۲ و ۴ اهواز نسبت به سایر مناطق از وضعیت بهتری برخوردار است.

کلیدواژگان: خلاقیت، خلاقیت اجتماعی، مکان‌های شهری، اهواز

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۳

*نویسنده مسئول: m.khaliji@yahoo.com

مقدمه

خلاقیت در احیا و توسعه مجدد شهری بسیار مهم است. رویکرد خلاقیت در شهرها تغییر از تولید کارخانه‌ای به تولید فکری یا خلاق و دوری از رویکرد دولت محوری به حکمروایی یا همکاری مابین دولت، شرکت‌ها و NGOهاست. با توجه به تغییرات بسیار عمیقی که در محیط شهری در حال وقوع است خلاقیت مسئولین، صاحبان

مشاغل و ساکنین شهر یک عامل حیاتی در حل بسیاری از مسایل شهر به شمار می‌روند. این رویکرد به چگونگی ورود خلاقانه شهروندان به عرصه‌های مختلف مواجه با مسایل مرتبط با شهر می‌پردازد [Mokhtarimalekabadi, 2014]. اهمیت این موضوع به اندازه‌ای است که استعدادها، خواست‌ها، انگیزه‌ها، رویاها و خلاقیت شهروندان، به تدریج جای مزیت‌های سنتی شهرها مانند موقعیت مکانی-جغرافیایی، منابع طبیعی و نزدیکی به بازارها را گرفته است. خلاقیت کسانی که در یک شهر زندگی می‌کنند یا امور آن را در دست دارند، متضمن موفقیت آن شهر در دنیای آینده است [Rafieeyan & Shabani, 2015].

شهرها و فضای عمومی آنها همان اندازه که در بی‌روح و منفعل کردن نظام اجتماعی موثرند، می‌توانند در افزایش خلاقیت فرهنگی و توسعه سرمایه فرهنگی تعمیم یافته در سطح جامعه نیز قدم بردارند. فضاهای عمومی شهری به عنوان آن بخش از فضاهای باز همگانی بیرونی که در آن تعاملات اجتماعی رخ می‌دهد، مکان‌هایی هستند که مردم می‌توانند در آن ساختارهای نوینی را بنا نهاده و هویت روشن و مشخص خود را تعریف کنند. فضاهای پذیرا و متنوع، تعداد بیشتری از افراد دارای توانایی و خلاقیت به ابداع و رشد نیرو می‌دهند را جذب می‌کنند [Florida, 2003]. این فضاها محل تبادل افکار و اطلاعات و مکانی برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی‌اند که افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی در آن سهیم‌اند. چنین فضاهایی بیش از آنکه تنها یک فضا باشند، یک تجربه‌اند، چنان که مردم در اثر مشارکت با یکدیگر در این فضاها ایده‌ها و خلاقیت‌های خود را تولید کرده و در معرض نمایش قرار می‌دهند [Gharehbaglou & Kargar, 2017].

خلاقیت علاوه بر اینکه به داشتن ایده توجه ویژه‌ای دارد به کاربری ایده و اجرایی‌نمودن آن نیز تاکید دارد [Landry, 2005]. همچنین این مفهوم به عنوان منبعی مهم برای تغییر، نوآوری، توسعه پایدارپیش‌بینی و بازساخت‌های آینده‌نگرانه تلقی می‌شود. به لحاظ فکری و بیولوژیک نیز جزئی از تفکر و خصیصه‌ای ذاتی است که در نهاد همه انسان‌ها وجود دارد [Florida, 2005]. مفهوم خلاقیت بشری به خلاقیت انسان و استعداد او به عنوان منبع اصلی سرمایه انسانی و یک منبع نامحدود که محرک اصلی وقایع و رویدادها و توسعه آتی جامعه است؛ تلقی می‌شود [Shahraki et al., 2016]. همین موضوع سبب شده تا سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های فرهنگی و اقتصادهای خلاقیت محور در شهرها طی دو دهه گذشته مورد توجه بیشتر مدیریت شهری و دست‌اندرکاران این حوزه قرار گیرد [Comunian, 2011]. خلاقیت می‌تواند شامل آزمایش، ظرفیت بازنویسی قوانین، اندیشیدن از نو در مورد مسایل، به تصویرکشیدن سناریوهای آینده و راه حل‌هایی برای حل مساله و نگاه کردن به مسایل با انعطاف‌پذیری و آینده‌نگری باشد [Bianchini & Landry, 1995].

یک محیط خلاق به عنوان یک قطب مکانی که زیرساخت‌های نرم و سخت را ترکیب می‌کند و به عنوان ظرفی برای افراد و کسب و

در ایجاد شهر خلاق داشته باشد [Kurtarir & Cengiz, 2005].
بسترسازی مکانی به‌منظور بروز خلاقیت از ویژگی‌های بارز مکان‌های شهری خلاق به شمار می‌آید.

شهر خلاق با عنوان مراکز نوآوری، خلاقیت و تبدیل ایده به ثروت، قلمداد می‌شوند. از آنجا که ایده‌ها و نوآوری عناصر اصلی رقابتی در عصر جهانی‌شدن هستند، داشتن شهر خلاق، آرزوی هر جامعه‌ای است [Ghorbani et al., 2013].

بنابراین اگر بتوانیم شرایطی فراهم کنیم که مردم بتوانند بر اساس تحقیقات بلندپروازانه فکر، برنامه‌ریزی و عمل کنند و فرصت‌های مداوم تکامل یابند، می‌توانیم به تحقق شهر خلاق نزدیک شویم. این فرصت‌ها می‌توانند در برگزیده اقدام‌هایی برای تولید و افزایش بازده اقتصادی، ارتقای بصری در محیط شهری باشند [Golmakani & Karimkhah, 2018]. اما خلاقیت اجتماعی گونه‌ای حضور، برقراری تعامل، رفتار و کنش در محیط شهری است که در سطح جامعه بروز می‌یابد. بنابراین تفاوت ماهوی بین خلاقیت اجتماعی و محیط‌های خلاق شهری این است که خلاقیت اجتماعی بیشتر بر واکنش‌های اجتماعی خلاقانه ساکنین و استفاده‌کنندگان از فضا تاکید دارد حال آنکه خلاقیت مکانی بر وجود زمینه‌ها و بسترهای موجود بروز خلاقیت تاکید دارد. محلات شهری با توجه به تفاوت‌هایی که در بستر مکان از نظر ویژگی‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی دارند می‌توانند زمینه بروز انواع مختلفی از خلاقیت اجتماعی باشند [Liu et al., 2015; Hall, 2000].

هدف این مقاله، تهیه مدل عوامل زمینه‌ساز بروز خلاقیت اجتماعی در محیط شهری و پهنه‌بندی مناطق شهری اهواز بر این اساس بود.

روش‌شناسی

این پژوهش توصیفی کیفی-کمی در سال ۱۴۰۱ در محدوده شهر اهواز به انجام رسید. مطالعه ادبیات حوزه پژوهش با استفاده از راهبرد سنتزپژوهی از نوع فراتحلیل با جست‌وجوی مقالات خارجی در پایگاه‌های ISI، WoS، ISI، ESJ، IWSC و Scopus با کلیدواژگان "شهر خلاق" و "خلاقیت شهری" انجام شد. با بررسی مقالات منتخب، ۷۹ کد اولیه موثر بر ایجاد خلاقیت اجتماعی در مکان‌های شهری در قالب ۵ درون‌مایه استخراج و پرسش‌نامه اولیه با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (کاملاً موثر، موثر، نظری ندارم، بی‌تاثیر، کاملاً بی‌تاثیر) با ۷۹ گویه طراحی شد. پرسش‌نامه اولیه با استفاده از دو دوره نظر خبرگان (پنلی متشکل از ۲۴ متخصص حوزه شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری و طراحی شهری) مورد بازبینی قرار گرفت. طی دو مرحله بازبینی خبرگان، گزینه‌های تکراری حذف و گزینه‌های مشابه در هم ادغام شدند و نسخه دوم پرسش‌نامه حاوی ۷۴ گویه موثر بر خلاقیت شهری تهیه شد.

برای اطمینان از انتخاب مهم‌ترین و صحیح‌ترین محتوا (ضرورت گزینه‌های مطرح)، روایی محتوا به شیوه کمی با استفاده از شاخص‌های نسبت روایی محتوای (CVR: Content Validity Ratio) و شاخص روایی محتوایی (CVI: Content Validity

کارهای خلاق عمل می‌کند، تعریف می‌شود [Landry, 2005]. محیط خلاق مفهومی مشابه محیط نوآور است که چهار ویژگی کلیدی دارد: اطلاعات رد و بدل شده میان مردم، آگاهی و ذخیره اطلاعات، مهارت در فعالیت‌های خاص و ایجاد چیزی جدید وری این سه فعالیت. در یک محیط خلاق، ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی و اقتصادی در نظر گرفته شده‌اند تا نقش مهمی در پرورش خلاقیت داشته باشند [Baycan & Girard, 2011]. در محیط شهری خلاق فرصت آن وجود دارد که برخی مرزهای اجتماعی شکسته شوند و برخوردهای از پیش تدوین نشده به وقوع بپیوندند و افراد در یک محیط جدید با هم اختلاط یابند [Pakzad, 2010]. محیط‌های خلاق شهری در سه دسته کلان، میانی و خرد قابل تقسیم‌اند. در سطح کلان هدف برجسته‌نمودن مناطق شهری و بروز خلاقیت در حل مسایل مربوط به مقیاسی فراتر از شهرها است به عنوان مثال برنامه‌های فرهنگی و سیاست‌های کلان تدوین شده از سوی مدیریت شهری در این حوزه قرار می‌گیرد. در سطح میانی به موضوعات مرتبط با حل مسایل شهری از طریق خلاقیت و ارتقای کیفیت زندگی شهری تاکید می‌شود از جمله زیرساخت‌های خلاق، حمل و نقل شهری مطلوب، برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های فرهنگی و رخدادهای خلاق در شهر و غیره است. در سطح خرد هدف ایجاد مکان‌های خلاق شهری به‌منظور بروز ایده‌های خلاقانه و تعاملات انسانی است، افراد خلاق نیاز به فضایی برای زندگی، کار، الهام بخشی و نمایش کارهای خود دارند؛ لذا مطلوبیت فضاهای شهری اهمیت پیدا می‌کند که منجر به جذب طبقات خلاق می‌شود [Kurtarir, 2005].

آنچه مکان‌های عمومی را به لحاظ اجتماعی فعال می‌سازد، در درجه اول عوامل کالبدیست که بتواند زمینه‌ساز ورود و سپس توقف افراد درون فضا باشد که در این باره می‌توان به عواملی چون دسترسی‌ها، جاذبه‌های بصری، عوامل طبیعی و بسیاری از عوامل دیگر از این دست اشاره کرد. اما آنچه بیش از ابعاد کالبدی در حضور و تعامل اجتماعی افراد موثر است، پیش‌بینی و خلق رویدادهای اجتماعی است که در عین ایجاد فرصت‌های مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی می‌تواند زمینه‌ساز ارتقا حس تعلق به مکان نیز باشد [Landry, 2006].

کیفیت مکان در فضای عمومی شهری نقش مهمی در جذب و حفظ طبقه خلاق دارد و آنچه حایز اهمیت و توجه است، به‌روزرنگهداشتن فضای شهری و انطباق آن با نیازها، رفتار و فعالیت اجتماعی شهروندان طی دوران حاضر است. در واقع این طبقه مکان‌هایی را که ابداع‌گر، متنوع و مداراگر هستند، ترجیح می‌دهند و تفریحات خارج از سازمان را ارزشمند می‌دانند. فضای عمومی که به عنوان مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری شهر خلاق است، اگر از مزایا و ویژگی‌هایی مانند مشارکت، هویت بخشی، ارزش اقتصادی و سرزندگی شهری، تنوع، جذابیت به عنوان عوامل کیفیت بخش به فضای عمومی شهری و به دنبال آن ارتقای کیفیت زندگی شهروندان برخوردار باشد، می‌تواند نقش بسیار مهمی را به عنوان خوشه خلاق

برای وزن‌دهی وضعیت شاخص‌های مورد بررسی در هر یک از مناطق شهری از روش ویکور استفاده شد. برای پهنه‌بندی مناطق شهری از نظر خلاقیت شهری، وزن‌های به‌دست‌آمده در نرم‌افزار ArcGIS 10.8 به هر یک از مناطق افزوده و نقشه نهایی تهیه شد.

یافته‌ها

بستر مکان، ویژگی‌های کلی اجتماعی، ویژگی‌های اجتماعی بروز خلاقیت، ویژگی‌های فردی و ویژگی‌های اقتصادی، به عنوان ۵ بُعد اصلی بروز خلاقیت در مکان‌های شهری استخراج شد. ابعاد پنج‌گانه استخراج‌شده دارای ۷۹ مولفه بود. پس از بررسی این مولفه‌ها و بررسی پنل خبرگان، پرسش‌نامه‌ای با ۷۱ گویه تهیه شد. تحلیل عاملی اکتشافی منجر به شناسایی ۱۳ عامل شد که مجموعاً ۶۸/۵۴۶٪ واریانس کل پرسش‌نامه را تبیین می‌کردند (جدول ۱).

Index) با استفاده از نظریات ۲۴ متخصص پنل محاسبه و گویه‌ها به ۷۱ مورد کاهش یافت.

پس از تایید و تهیه نسخه نهایی پرسش‌نامه، برای آگاهی از وضعیت پهنه‌بندی مناطق شهری اهواز، از ترکیبی از روش میدانی و بازدید از مناطق شهری و نیز سنجش نظرات شهروندان مناطق شهری استفاده شد. تعداد نمونه لازم که بر اساس جدول مورگان ۶۸۰ نفر برآورد شده بود، با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده در ۸ منطقه شهر اهواز (۸۵ نفر از هر منطقه) انتخاب شدند. بررسی داده‌ها با استفاده از روش تحلیل عاملی در نرم‌افزار SPSS 23 انجام شد. پیش از اجرای آزمون تحلیل عاملی، پیش‌فرض‌های این تحلیل، یعنی آزمون KMO و آزمون کرویت بارتلت اجرا و تایید شد. در نهایت، پایایی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ تایید شد ($\alpha=0/901$).

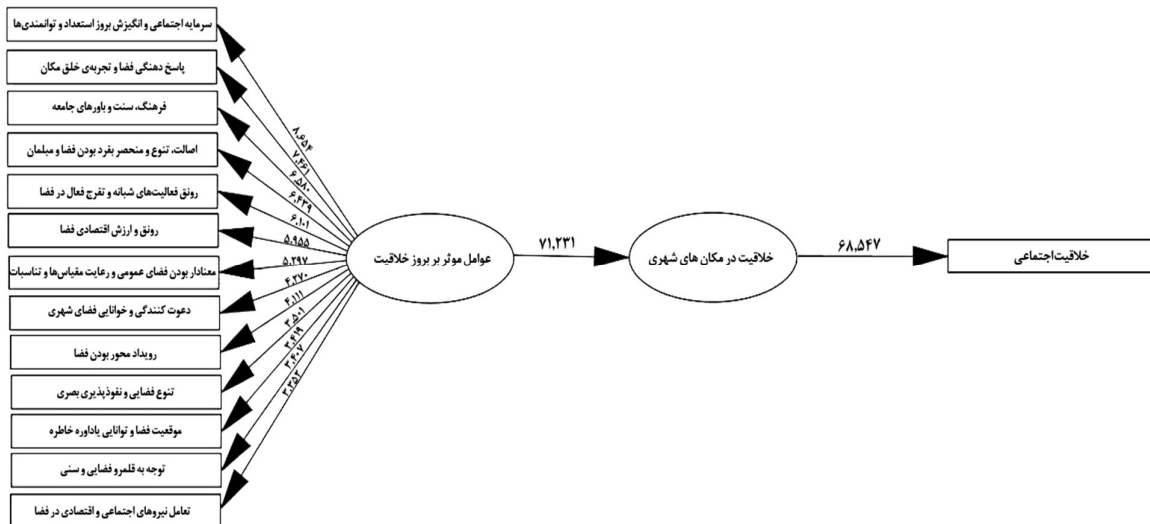
جدول ۱) نام‌گذاری ابعاد و عامل‌ها براساس نتایج تحلیل عاملی اکتشافی گویه‌ها

ابعاد	عامل‌ها و گویه	وزن	درصد واریانس
اجتماعی-فردی	۱- سرمایه اجتماعی و انگیزش بروز استعداد و توانمندی‌ها		۸/۶۵۴
	۱- تجارب و تعاملات روزانه	۰/۴۸۹	
	۲- برونگرا بودن	۰/۶۲۴	
	۳- سطح تحصیلات	۰/۷۲۴	
	۴- احساس تعلق و تمایل به حضور در فضاهای عمومی شهر	۰/۶۷۵	
	۵- تمایل به حضور در فضاهای فرهنگی	۰/۶۴۸	
	۶- جنسیت	۰/۷۰۵	
	۷- سطح تحصیلات و توانمندی‌های هنری	۰/۶۰۲	
	۸- دارا بودن استعداد و اندیشه خلاق	۰/۶۵۴	
	۹- شور و هیجان و انگیزه درونی	۰/۶۵۸	
	۱۰- سرمایه‌های اجتماعی	۰/۴۲۲	
	۱۱- وجود فعالیت‌های مرتبط با هنرهای محلی در فضاهای شهری	۰/۳۸۲	
۱۲- بالابودن تعاون و همیاری بین ساکنین	۰/۵۴۲		
کالبدی-فضایی-اجتماعی	۲- پاسخ‌دهنگی فضا و تجربه خلق مکان		۷/۴۶۱
	۱۳- انسجام محیطی	۰/۷۷۲	
	۱۴- پاسخ‌دهنگی فضا به نیاز اقشار مختلف	۰/۶۷۲	
	۱۵- بهره‌گیری از امان‌ها و عناصر هویت بخش محلی	۰/۶۱۰	
	۱۶- نورپردازی و وجود روشنایی در فضا	۰/۸۳۲	
	۱۷- انعطاف‌پذیری مبلمان و فضاهای مکث	۰/۷۴۷	
	۱۸- وجود تنوع و جذابیت از طریق نمایش سبیل‌ها و عناصر فرهنگی	۰/۶۲۳	
	۱۹- فضاهای پرتراکم و سرزنده	۰/۵۲۴	
	۲۰- تجربه مکان در نتیجه گردهم‌آوری و تعامل	۰/۳۲۵	
	۳- اصالت، تنوع و منحصر به فرد بودن فضا و مبلمان		۶/۴۳۹
	۲۱- بالابودن تعاون و همیاری بین ساکنین	۰/۴۵۸	
	۲۲- بهره‌بری از محیط‌های باز	۰/۷۱۲	
۲۳- تعدد حق انتخاب در استفاده از فضاهای شهری	۰/۷۱۸		
۲۴- سیما و منظر محیر	۰/۶۷۲		
۲۵- نوع مواد، الگوها و نوع چیدمان مبلمان	۰/۲۵۳		
۲۶- اصالت فضاهای شهری	۰/۵۴۱		
۴- موقعیت فضا و توانایی یادآوری خاطره			۳/۴۱۹
	۲۷- موقعیت مکان نسبت به پیرامون	۰/۶۱۲	
	۲۸- انعطاف‌پذیری عملکردها و استفاده‌ها	۰/۸۷۵	
	۲۹- تبلور ویژگی‌های تاریخی- فرهنگی و هویتی در فضاهای شهری	۰/۶۷۴	

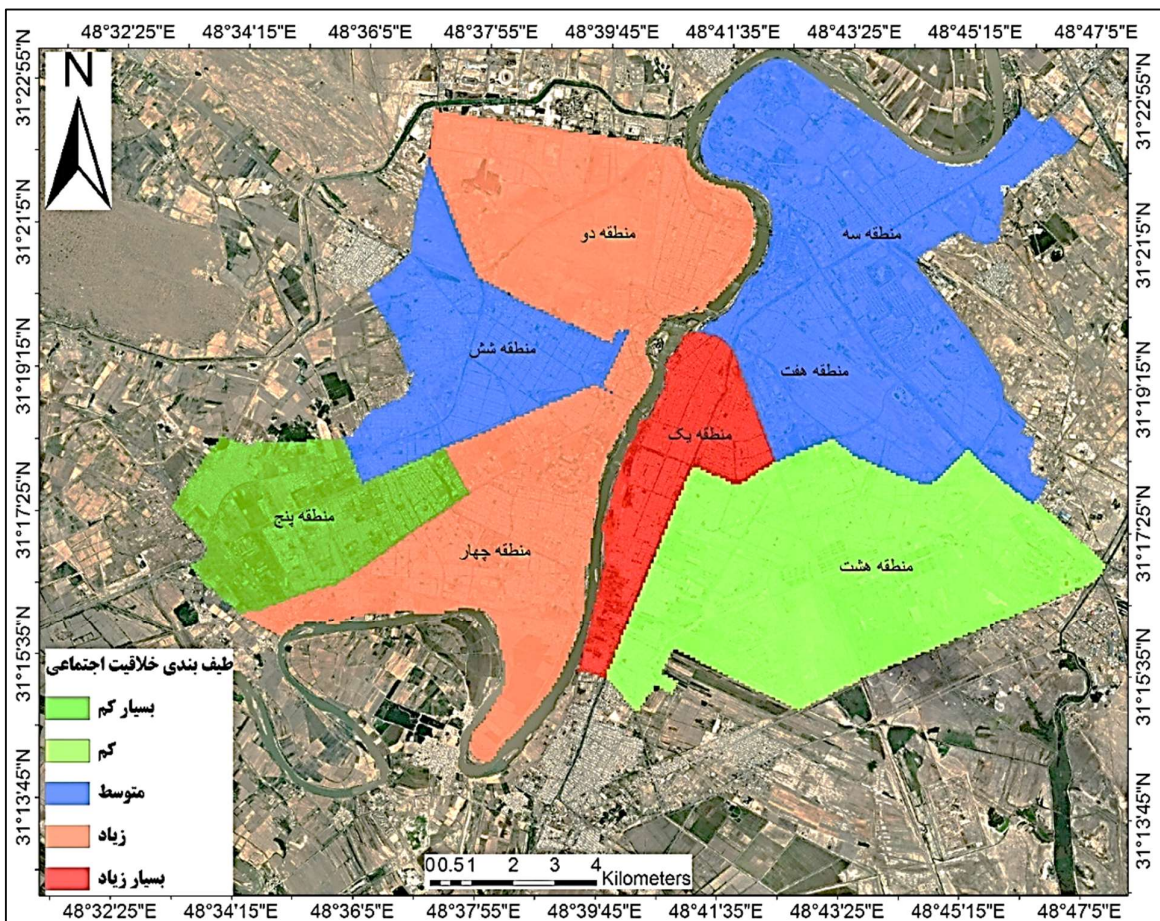
۳/۵۰۱	۵- تنوع فضایی و نفوذپذیری بصری	
۰/۷۵۱	۳۰- پیچیدگی محیط از طریق تنوع و تغییر ناگهانی در فضا	
۰/۵۶۷۰	۳۱- افزایش نفوذپذیری بصری برای جذب بازدیدکنندگان	
۳/۴۰۷	۶- توجه به قلمرو فضایی و سنی	
۰/۵۶۰	۳۲- عضویت در گروه همسالان	
۰/۴۸۰	۳۳- بالا بودن ایمنی فضا	
۶/۵۸۰	۷- فرهنگ، سنت و باورهای جامعه	اجتماعی
۰/۶۳۱	۳۴- باورهای سنتی	
۰/۲۷۸۷	۳۵- روش‌های گفتمان فرهنگی در جامعه	
۰/۵۶۸	۳۶- میزان قانون‌گرایی و قانون‌گریزی ساکنین	
۰/۸۰۲	۳۷- پویایی بالا و حضورپذیری در فضاهای شهری	
۰/۶۴۶	۳۸- هویت مکانی و فرهنگی ساکنین	
۰/۴۲۳	۳۹- سبک و الگوی زندگی ساکنین	
۰/۲۷۸	۴۰- احساس تعلق و دلبستگی به مکان	
۰/۶۷۵	۴۱- اعتماد نهادی (اعتماد به ارگان‌های خدمات‌رسان)	
۵/۹۵۵	۸- رونق و ارزش اقتصادی فضا	اقتصادی
۰/۶۰۵	۴۲- رونق اقتصادی فضاهای شهری	
۰/۷۹۲	۴۳- تراکم فعالیت‌های اقتصادی	
۰/۸۱۰	۴۴- نوع فعالیت‌های اقتصادی در فضاهای شهری	
۰/۵۸۵	۴۵- فرصت‌های اقتصادی نهفته در فضا	
۰/۵۶۵	۴۶- رونق اقتصادی در فضاهای پیرامونی	
۰/۸۸۸	۴۷- رفاه و توسعه اقتصادی ساکنین	
۰/۵۶۰	۴۸- ارزش اقتصادی نهفته در فضاهای شهری	
۶/۱۰۱	۹- رونق فعالیت‌های شبانه و تفرج فعال در فضا	کالبدی-اقتصادی-اجتماعی
۰/۶۵۶	۴۹- تبدیل‌شدن فضا به پاتوق فرهنگیان	
۰/۶۷۴	۵۰- وجود کاربری فرهنگی و برقراری درک مشترک در رابطه با خلاقیت افراد	
۰/۷۹۰	۵۱- سنت‌ها، روش‌ها و باورهای اجتماعی	
۰/۴۷۶	۵۲- اعتماد اجتماعی ساکنین و بین یکدیگر و با نهادهای خدمات‌رسان	
۰/۶۴۵	۵۳- میزان تعاملات اجتماعی بین ساکنین	
۰/۶۹۱	۵۴- تفرج فعال در فضای باز	
۰/۶۸۲	۵۵- رونق فعالیت‌های شبانه در فضای شهری	
۵/۲۹۷	۱۰- معنی‌داربودن فضای عمومی و رعایت مقیاس‌ها و تناسبات	کالبدی-اجتماعی
۰/۴۹۶	۵۶- ویژگی‌های طبیعی مکان	
۰/۵۱۳	۵۷- احساس امنیت و آرامش در فضا	
۰/۶۲۴	۵۸- مقیاس مناسب فضاها و رعایت تناسبات	
۰/۷۲۸	۵۹- عمومی‌بودن فضای شهری	
۰/۷۰۹	۶۰- معنی‌داربودن فضا	
۴/۲۷۰	۱۱- دعوت‌کنندگی و خوانایی فضای شهری	کالبدی
۰/۶۶۷	۶۱- خوانایی محیط	
۰/۷۷۰	۶۲- فضاهای آرامش‌بخش	
۰/۶۵۸	۶۳- مکان‌هایی با قدرت جمع‌آوری افراد در رویدادها	
۰/۶۳۲	۶۴- مدیریت و نگهداشت	
۴/۱۱۱	۱۲- رویداد محوربودن فضا	اجتماعی-مدیریتی
۰/۶۵۲	۶۵- ارزش‌های فرهنگی موجود در جامعه	
۰/۲۵۵	۶۶- بهره‌گیری از ارزش‌های فرهنگی در طراحی و استفاده از فضا	
۰/۵۹۷	۶۷- برگزاری برنامه‌های فرهنگی مناسبی عمومی و جمعی در فضای شهری	
۰/۶۲۹	۶۸- تعامل با محیط	
۳/۳۵۲	۱۳- تعامل نیروهای اجتماعی و اقتصادی در فضا	اجتماعی-اقتصادی
۰/۴۸۵	۶۹- نیروهای اقتصادی پویا و ایستا در فضا	
۰/۴۸۴	۷۰- رضایت از زندگی	
۰/۵۸۵	۷۱- سن افراد	

زیاد (۰/۷) و زیاد (۰/۶) بود. مناطق ۳ (۰/۴۲)، ۶ (۰/۴) و ۷ (۰/۵) از لحاظ وضعیت شاخص‌های خلاقیت اجتماعی در وضعیت متوسط و نیز مناطق ۸ و ۵ به ترتیب در وضعیت‌های کم (۰/۳) و بسیار کم (۰/۲) قرار داشتند (شکل ۲).

عامل‌های به‌دست‌آمده به کمک مدل تحلیل عامل اکتشافی با استفاده از نرم‌افزار Amos مورد تحلیل عاملی تاییدی قرار گرفت (شکل ۱). خلاقیت اجتماعی در مناطق ۱، ۲ و ۴ به ترتیب بسیار زیاد (۰/۸)،

شکل (۱) بارهای عاملی و روابط علی استاندارد مدل‌یابی معادلات ساختاری در حالت تک‌مسیره

شکل (۲) نقشه پهنه‌بندی خلاقیت اجتماعی در مناطق شهری اهواز

هدف این تحقیق، تهیه مدل عوامل زمینه‌ساز بروز خلاقیت اجتماعی در محیط شهری و پهنه‌بندی مناطق شهری اهواز بر این اساس بود.

شهرهای خلاق نقش اساسی در رشد و توسعه هر شهری دارند. وجود زیرساخت‌های فرهنگی و اقتصادی، رهبری خلاقانه و نقش افراد خلاق و نوآور از جمله امکانات زیرساختی برای رونق شهرهای خلاق است. شهر خلاق شهری است که به دلیل اهمیت زیبایی شناختی و توانایی آن برای پرورش قوه ادراک و ارتباطات مورد احترام است؛ جایی که تنوع فرهنگی غنیمت شمرده شده و بیان خلاقیت در تمام اشکال آن مورد تشویق قرار می‌گیرد. تسری خلاقیت به مکان‌های شهری از اصول اصلی سرزندگی و حضورپذیری فضاهای شهری و شکل‌گیری خلاقیت اجتماعی شهروندان است.

نتایج این بررسی نشان داد که ۱۳ عامل ۱- سرمایه اجتماعی و انگیزش بروز استعداد و توانمندی‌ها، ۲- پاسخ‌دهنگی فضا و تجربه خلق مکان، ۳- فرهنگ، سنت و باورهای جامعه، ۴- اصالت، تنوع و منحصر به فرد بودن فضا و مبلمان، ۵- رونق فعالیت‌های شبانه و تفرج فعال در فضا، ۶- رونق و ارزش اقتصادی فضا، ۷- معنی‌دار بودن فضای عمومی و رعایت مقیاس‌ها و تناسبات، ۸- دعوت‌کنندگی و خوانایی فضای شهری، ۹- رویداد محور بودن فضا، ۱۰- تنوع فضایی و نفوذپذیری بصری، ۱۱- موقعیت فضا و توانایی یادآوری خاطره، ۱۲- توجه به قلمرو فضایی، گروه‌های مختلف جنسی و سنی، ۱۳- تعامل نیروهای اجتماعی و اقتصادی در فضا؛ بالغ بر ۶۸/۵۶٪ واریانس مربوط به خلاقیت اجتماعی در مکان‌های شهری را پوشش می‌دهند. به عبارتی ۶۸/۵٪ بروز خلاقیت در مکان‌های شهری مورد مطالعه در محدوده محلات مورد مطالعه تحت تاثیر این عوامل قرار دارند و ۳۱/۵٪ به عوامل متفاوت از این عوامل ارتباط پیدا می‌کنند. بررسی برازش مدل نیز گویای این واقعیت است که مدل تحلیل عاملی از نظر برازش قابل قبول و پذیرفته شده است.

پهنه‌بندی خلاقیت اجتماعی در محیط شهری بر اساس عوامل معرفی شده نشان داده است که مناطق شهری ۱، ۲ و ۴ بیشترین وزن عوامل زمینه‌ساز بروز خلاقیت اجتماعی در محیط‌های شهری را داشته‌اند. این مناطق در مرکز شهر اهواز قرار داشته و نسبت به سایر مناطق موقعیت بهتری برای ایجاد خلاقیت اجتماعی را نشان می‌دهند. در حالی که مناطق ۸ و ۵ کمترین وزن را برای بروز خلاقیت اجتماعی نشان داده‌اند. در واقع، در مناطق دور از مرکز شهر، عواملی همچون تعامل نیروهای اجتماعی و اقتصادی در فضا، رونق و ارزش اقتصادی فضا و نیز رویداد محور بودن فضا از اهمیت کمتری برخوردار بوده‌اند.

بررسی و مقایسه یافته‌های پژوهش با پیشینه تحقیقات مورد بررسی گویای این واقعیت است که یافته‌های پژوهش در خصوص بهره‌گیری از مشارکت ذینفعان و تاثیر آن در بروز خلاقیت در مکان‌های شهری با یافته‌های پژوهش گلدبرگ و همیلچ [Goldberg-Miller & Heimlich, 2017]، و شوشانا و میلر

[Shoshanah & Miller, 2019] در خصوص تاثیر محیط‌های ساخته شده فرهنگی، هنری و مطلوبیت طراحی، فرصت‌هایی بروز شکوفایی دارای قربت و نزدیکی است. همچنین با تحقیق یه و همکاران [Yeh et al., 2022] در خصوص مشخصات طبیعی مکان و تاثیر آن در بروز خلاقیت اجتماعی و با پژوهش عاملی هلالی و همکاران [Ameli Helali et al., 2019] همپوشانی داشت. پاک‌نژاد و لطیفی [Paknezhad & Latifi, 2019] در خصوص موضوعاتی نظیر بسترهای ایجاد شهر خلاق، برنامه‌ریزی راهکارهای شهر خلاق، پتانسیل‌های فضای واسط دارای همپوشانی و قربت هستند. این موضوعات تا حدی منطبق بر بُعد بستر مکانی و مولفه‌های موجود در آن است.

ساسکی نیز بر اهمیت نقشی که هنرمندان در شهرهای خلاق در سطوح مختلف مخصوصا اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ایفا می‌کنند، تاکید کرده است. وی نشان داد که در شهرهایی که هنرمندان در آنها حضور دارند مصرف فرهنگی در منطقه افزایش می‌یابد و هنگامی که این امتیاز با امتیازاتی چون وجود صنایع پزشکی و دارویی ترکیب می‌شود، باعث توقف روند مهاجرتی در این شهرها می‌شود. این فرآیند علاوه بر اینکه به احیای شهری در نواحی فرسوده کمک می‌کند، محیط اجتماعی را نیز بهبود می‌بخشد و به رفع مشکلات موجود در نواحی کم‌درآمد کمک می‌کند [Sasaki, 2010]. یکی از مهم‌ترین اهداف تحقق‌پذیری شهر خلاق و ساماندهی شاخص‌های توسعه پایدار، جذب و حفظ طبقه خلاق و ماهر در شهرها است که از ملزومات اصلی توسعه کیفی و توفیق شهرهای رقیب در عرصه اقتصاد دانش پایه است که در این بخش نیز شهرهای استان یزد به دلیل کمبود زیرساخت‌های کیفی در شاخص‌های جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و غیره، فاقد توان جذب و حفظ طبقه خلاق هستند [Bagheri Kashkooli et al., 2019; Mirzayi et al., 2019].

بر اساس یافته‌های بالا می‌توان نتیجه گرفت که بروز خلاقیت در محیط‌های شهری تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار دارد. ویژگی‌های اجتماعی، فردی و شخصیتی افراد استفاده‌کننده از فضاهای شهری، پویایی و سرزندگی محیط، اختلاط کاربری‌ها، رویدادمحوری مکان‌های شهری، سرمایه‌های اجتماعی و روحیه مشارکت‌پذیری و تعامل افراد، ایمنی و امنیت مکان‌ها، رونق فعالیت‌ها به خصوص فعالیت‌های ادامه‌دار در ساعات طولانی‌تر و توجه به مقیاس‌ها و رعایت تناسبات از اهم موضوعاتی است که زمینه‌ساز بروز خلاقیت در مکان‌های شهری است.

بر این اساس، مهم‌ترین اقدامات زمینه‌ساز بروز خلاقیت در مکان‌های شهری عبارتند از:

- بالابردن انعطاف‌پذیری بصری و کالبدی مکان و همچنین ارتقای سطح پاسخ‌دهنگی مکان بر اساس معیارهای طراحانه فضاهای شهری؛

- بهره‌گیری از مبلمان مناسب و منعطف، همسو و هم‌ساز با محیط و شرایط اجتماعی- فرهنگی حاکم بر جامعه؛

- Florida R (2003). Cities and the creative class. City and Community. 2(1):3-19.

- Florida R (2005). Cities and creative class. Oxfordshire: Routledge Publication.

- Gharehbaglou M, Kargar T (2017). New insight into the creative urban clusters (The potentials of joint space between Naqsh-e Jahan square and the art university of Isfahan as an attractive place for the creative class). Bagh-e-Nazar. 13(45):43-60. [Persian]

- Ghorbani R, Hossein Abadi S, Toorani A (2013). Creative cities: As cultural approach in urban development. Journal of Arid Regions Geographic Studies. 3(11):1-18. [Persian]

- Goldberg-Miller SBD, Heimlich JE (2017). Creatives' expectations: The role of super creatives in cultural district development. Cities. 62:120-130

- Golmakani M, Karimkhah S (2018). Compilation of creative city design principles with emphasis on creative city indicators (Examination of 14 examples of creative cities in the world). National Conference on New Models in Business and Management (2018 Jul 5). Tehran: Tehran University. [Persian]

- Hall P (2000). Creative cities and economic development. Urban Studies. 37(4):639-649.

- Kurtarir E, Cengiz H (2005). What are the Dynamics of Creative Economy in Istanbul?. 41st Iso CaRP International Planning Congress; 2005, Oct 17-20. Istanbul: Bilbo.

- Landry C (2005). Lineages of the creative city. Research Journal for Creative Cities (RJCC). 1(1):15-23.

- Liu H, Silva EA, Wang Q (2015). Creative industries and urban spatial structure. New York: Springer.

- Mirzayi M, Arghan A, Zand Moghadam MR (2019). Factors affecting urban creative city to create interactive space. Geography. 61(17):109-124. [Persian]

- Mokhtarimalekabadi R, Saghaee M, Iman F (2014). Classification of fifteen regions in Isfahan city based on the creative city indicator using models in regional planning. Urban Planning. 5(16):105-120. [Persian]

- Paknezhad N, Latifi GR (2019). Explanation and evaluation the impact of environmental factors on the formation of behavioral patterns in urban spaces (From theory to practice: Study of Tajrish Square). Bagh-e-Nazar. 15(69):51-66. [Persian]

- Pakzad J (2010). Theoretical foundations and process of urban design. Tehran: Samin Press. [Persian]

- Rafieeyan M, Shaabani M (2015). Analysis of urban creativity indices in settlement system of Mazandaran province. Geography and Territorial Spatial Arrangement. 5(16):19-34.

- Sasaki M (2010). Urban regeneration through cultural creativity and social inclusion: Rethinking creative city theory through a Japanese case study. Cities. 27(1):S3-S9.

- Shahraki Z, Fotouhi Mehrabani B, Porakrami M, Soleimanzadeh MR (2016). An analysis of Tehran's capabilities and position in terms of realization of the concept of creative city compared with other cities of the world. Geography and Urban Space Development. 3(2):69-85. [Persian]

- Shoshanah BD, Miller G (2019). Creative city strategies on the municipal agenda in New York. City, Culture, and Society. 17:26-37.

- Yeh CW, Hung SH, Chang CY (2022). The influence of natural environments on creativity. Frontiers in Psychiatry. 13:895213.

- برنامه‌ریزی رویدادمحور در مکان‌های شهری با هدف جذب جمعیت به فضا و همچنین مشارکت‌دادن آن در رویدادهای درحال اجرا در مکان‌های شهری؛

- توجه به رویدادهای مختلف نظیر یلدا، نوروز، عاشورا و تاسوعا و سایر مناسبت‌های مذهبی و ملی با هدف معنی‌دارکردن فضاهای شهری؛ بهره‌گیری از المان‌های متناسب با مراسمات مورد اشاره زمینه بروز خلاقیت در فضاهای شهری را به همراه خواهد داشت.

- توجه به نیاز گروه‌های مختلف سنی و جنسی و همچنین نوع استفاده از مکان در زمان‌های مختلف با هدف افزایش حضورپذیری و بروز خلاقیت‌های اجتماعی در مکان‌های شهری.

نتیجه‌گیری

عوامل موثر بر بروز خلاقیت اجتماعی در محیط‌های شهری در پنج دسته ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، بستر مکان، مشخصات فرهنگی و فردی خلاصه می‌شود. ۱۳ عامل در ارتباط با ابعاد پنج‌گانه قید شده ۶۸/۵٪ بروز خلاقیت در مکان‌های شهری مورد مطالعه را تبیین می‌کنند. وضعیت عوامل موثر بر بروز خلاقیت اجتماعی در مناطق شهری ۵ و ۸ اهواز نسبت به سایر مناطق نیاز به توجه ویژه دارد. در حالیکه وضعیت این عوامل در مناطق شهری ۱، ۲ و ۴ اهواز نسبت به سایر مناطق از وضعیت بهتری برخوردار است.

تشکر و قدردانی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تأییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع: تعارض منافع ندارد.

سهم نویسندگان: نازنین یاراحمدی (نویسنده اول)، پژوهشگر اصلی/نگارنده مقدمه (۵۰٪)؛ محمدعلی خلیجی (نویسنده دوم)، نگارنده بحث/روش‌شناس (۲۵٪)؛ محمدرضا رضایی (نویسنده سوم)، پژوهشگر کمکی/تحلیلگر داده (۲۵٪)

منابع مالی: هزینه‌ها به صورت مستقل و شخصی تامین شده است.

منابع

- Ameli Helali B, Saeedeh Zarabadi ZS, Dolatabadi Z (2019). Exploring the foundations of creating a creative city in areas of Neyshabur city. Research and Urban Planning. 10(38):123-132. [Persian]

- Bagheri Kashkooli A, Zarabi A, Mousavi M (2019). Prioritizing effective factors on the realization of creative city through sustainable development index assessment (Case study: Yazd Province). Journal of Geography and Regional Development. 17(1):23-51.

- Baycan T, Girard LF (2011). Sustainable city and creativity: Promoting creative urban initiatives. Oxfordshire: Routledge Publication.

- Bianchini F, Landry CH (1995). The creative city. London: Demos.

- Comunian R (2011). Rethinking the creative city: The role of complexity, networks, and interactions in the urban creative economy. Urban Studies. 48(6):1157-1179.